

Bildande av Lilla Gnupens naturreservat i Vansbro kommun

Beslut

Länsstyrelsen i Dalarnas län beslutar med stöd av 7 kap. 4 § miljöbalken (1998:808) att förklara det område som avgränsats på bifogad karta, bilaga 1, som naturreservat. Reservatets slutliga gränser märks ut i fält.

För att tillgodose syftet med naturreservatet beslutar Länsstyrelsen med stöd av 7 kap. 5, 6, och 30 §§ miljöbalken att nedan angivna föreskrifter ska gälla för naturreservatet (se *Föreskrifter*).

Beslutet riktar sig till var och en, fastighetsägare och innehavare av särskild rätt, vars rättigheter att använda mark- och vattenområden berörs inom reservatsområdet.

Länsstyrelsen fastställer härmed skötselplanen, bilaga 3, med stöd av 3 § förordningen (1998:1252) om områdesskydd enligt miljöbalken m.m. Naturvårdsförvaltare ska vara Länsstyrelsen i Dalarnas län.

Om naturreservatet

Namn	Lilla Gnupen
Kommun	Vansbro
Län	Dalarna
NVR id	2064121
Natura 2000-beteckning	Ingår ej i nätverket
Lägesbeskrivning	Naturreservatet ligger ca 1,3 mil norr om Vansbro i Järna socken
Huvudsaklig karaktär	Barrnaturskog
Förvaltare	Länsstyrelsen i Dalarnas län
Fastigheter	Vansbro Skälö 8:5
Rättigheter	Gnupvägen och Vålbergsvägen förvaltas av Järna Östra samfällighetsförening
Areal (ha)	Total areal: 224,8 Landareal: 214,7 Produktiv skogsmark: 176,4

Syfte med naturreservatet

Syftet med naturreservatet är att bevara biologisk mångfald och värdefulla naturmiljöer. Områdets naturskogar, som delvis är brandpräglade, och andra ingående naturmiljöer samt områdets orörda karaktär med dess ekosystem och biologiska mångfald ska bevaras. Syftet är också att inom ramen för bevarandet av biologisk mångfald och bevarandet av naturmiljöer tillgodose behovet av områden för friluftslivet.

Syftet ska tillgodoses genom att:

- de delar av skogsmarken som är präglade av brand brinner i lämpliga intervall,
- mekaniska åtgärder genomförs för att skapa och/eller bevara viktiga substrat och/eller bevara arter i de fall naturvårdsbränning inte kan genomföras av tekniska skäl eller inom rimlig tid,
- fuktig granskog och myr med dess flora och fauna utvecklas i huvudsak fritt,
- enklare åtgärder vidtas för att underlätta allmänhetens friluftsliv.

Skäl för beslut

Lilla Gnupen består av en äldre brandpräglad tallskog med inslag av barrblandskog och lövträd, samt våtmarker av olika slag. Skogen har formats av upprepade skogsbränder och spåren efter dessa finns i skogsmarken. Tallskogen ger ett ljust intryck med träd i olika generationer, där skogsbrandens betydelse för skogens karaktär med all tydlighet framgår. Huvuddelen av området äger den naturliga skogens artsammansättning och ekologiska funktion. Området är variationsrikt både vad gäller trädens trädslagsblandning, åldersfördelning och dimensioner. Det finns ställvis mycket död ved i olika dimensioner och nedbrytningsstadier. Delar av skogen ligger i fuktigare områden i anslutning till våtmarker, där finns mycket död ved och naturvårdsintressanta arter. Våtmarkerna är föga påverkade av människan och bidrar till intrycket av orördhet i området. Sammantaget ger detta goda förutsättningar för stor artrikedom både bland växter och djur.

I området finns skyddsvärda arter såsom rynkskinn (*Phlebia centrifuga*), fläckporing (*Anthoporia albobrunnea*), knärot (*Goodyera repens*), tallticka (*Porodaedalea pini*), lunglav (*Lobaria pulmonaria*) och motaggsvamp (*Sarcodon squamosus*).

För att områdets naturvärden ska bevaras måste det undantas från skogsbruk. Områdets naturvärden är också i behov av skötsel genom naturvårdsbränning alternativt mekaniska åtgärder för att skogens

brandpräglade kvalitéer ska behållas och utvecklas, vilka utgör själva kärnan i områdets naturvärden.

Föreskrifter

För att säkerställa syftet med naturreservatet förordnar Länsstyrelsen att nedan angivna föreskrifter ska gälla. Föreskrifterna gäller utöver vad som gäller enligt lag eller annan författning.

A. Föreskrifter enligt 7 kap. 5 § miljöbalken om inskränkningar i markägaren och annan sakägares rätt att förfoga över fastighet inom naturreservatet

Utöver föreskrifter och förbud i andra lagar och författningar är det förbjudet att:

1. anordna upplag, gräva, schakta, dika, dämna eller på något sätt skada mark eller vatten,
2. avverka skog och utföra skogsvårdande åtgärd samt att upparbeta och ta bort dött träd eller vindfälle, med följande undantag:
 - a. enstaka grenar och sly får röjas för att kunna se rågångsmarkeringar,
 - b. befintliga sikt- och skjutgator får underhållsröjas,
3. gödsla, återföra aska i gödningssyfte, använda bekämpningsmedel eller på annat sätt kemiskt påverka områdets miljö eller organismer,
4. anlägga mark- eller luftledning, uppföra ny byggnad, mast, vindkraftverk eller annan anläggning, med följande undantag:
 - a. enklare konstruktion av naturmaterial får uppföras vid jaktpass,
5. plantera in, så eller sätta ut växter, djur eller andra organismer,
6. framföra motordrivet fordon i terrängen på barmark, med följande undantag:
 - a. uttransport av fälld älg, björn, hjort eller vildsvin är tillåtet med fordon som inte ger skador på mark eller vegetation,
 - b. för tjänstemän i sjukvårds-, polis- eller räddningsärenden. Insatsen ska omgående anmälas till Länsstyrelsen,
7. utfodra djur, lägga ut åtel eller vidta andra åtgärder för att locka eller samla djur till vissa platser, med följande undantag:
 - a. saltsten får sättas upp,
 - b. den urtagna räntan från älg, rådjur och andra jaktbara arter får lämnas,
 - c. småfåglar får utfodras,
 - d. åtel i samband med björnjakt får användas.

Vidare är det förbjudet att utan Länsstyrelsens tillstånd:

8. sprida kalk,
9. röja nya sikt- och skjutgator.

B. Föreskrifter enligt 7 kap. 6 § miljöbalken om markägare och annan sakägars skyldighet att tåla visst intrång

För att tillgodose syftet med naturreservatet förpliktas markägare och innehavare av särskild rätt att tåla att följande anordningar och åtgärder vidtas inom naturreservatet:

1. utmärkning av naturreservatet, uppsättning av informationstavlor samt anläggning och underhåll av leder, anordningar och andra anläggningar för friluftslivets behov,
2. skötsel och restaurering genom naturvårdsbränning och/eller genom att på mekanisk väg tillskapa död ved, grova och gamla träd, kådimpregnerade träd, luckor och solbelysta lövträd, sandblottor samt reducering av gran, i område utmärkt på föreskriftskarta,
3. borttagande av äldre granar som förberedande åtgärd inför bränning inom område som framgår av föreskriftskartan,
4. skötsel och restaurering genom stängsling och underhåll av stängsel i område utmärkt på föreskriftskarta,
5. borttagande av invasiva arter eller för området främmande arter,
6. undersökningar för uppföljning av skötselplanen och naturreservatets syfte.

C. Ordningsföreskrifter med stöd av 7 kap. 30 § miljöbalken

C-föreskrifterna gäller även markägare och innehavare av särskild rätt då de inte nyttjar sin rätt att bruka marken.

Utöver föreskrifter och förbud i andra lagar och författningar är det förbjudet att:

1. skada växande eller döda – stående eller omkullfallna – träd, stubbar och buskar, med följande undantag:
 - a. mindre, löst liggande grenar och kvistar får samlas in i syfte att göra upp eld,
2. framföra motordrivet fordon i terrängen på barmark, med följande undantag:
 - a. körning i samband med transport av sjuka personer till läkare eller sjukvårdsanstalt eller i andra jämförliga trängande fall är tillåtet.

Slutligen är det förbjudet att utan Länsstyrelsens tillstånd:

3. gräva upp växter, plocka mossor, lavar och vedlevande svampar eller samla in djur (t.ex. insekter).

Föreskrifterna enligt 7 kap. 30 § ska gälla omedelbart även om de överklagas. De träder i kraft vid datum som framgår i länets författningssamling, ett dokument som trycks i anslutning till det att beslutet är fattat.

Generella undantag från föreskrifter

Ovanstående föreskrifter under A och C utgör inte hinder för förvaltaren, eller den som förvaltaren utser, att utföra de insatser som behövs för naturreservatets vård och skötsel, och som framgår av föreskrifterna under B. Föreskrifterna ska inte heller utgöra hinder för uppföljning av bevarandemål och åtgärder, eller vid tillsyn.

Föreskrifterna ska inte utgöra hinder för normalt underhåll av de vägar som syns på beslutskartan. Med normalt underhåll avses åtgärder i enlighet med beskrivningen i bilaga 4.

Förtydliganden av föreskrifter

I föreskrift A6 regleras terrängkörning. Angående undantaget från föreskriften som handlar om uttransport av vilt ska begreppet "skador" inte tolkas lika strikt som "märken". Terrängkörning får aldrig medföra att hydrologiska förhållanden eller vattenkvalitet förändras.

I föreskrift B2 förpliktigas markägare och innehavare av särskild rätt att tåla skötselåtgärder i form av naturvårdsbränning. I begreppet innefattas förberedande åtgärder såsom borttagande av mindre granar eller gränssäkrande åtgärder, t.ex. anläggande av mineraljordssträngar eller borttagande av vissa träd som utgör en säkerhetsrisk längs gränsen.

I föreskrift C3 förbjuds att utan Länsstyrelsens tillstånd gräva upp växter, plocka mossor, lavar och vedlevande svampar, samt att samla in djur. Matsvamp och bär får plockas i naturreservatet.

Dispens

Länsstyrelsen får enligt 7 kap. 7 § miljöbalken, om det finns särskilda skäl, lämna dispens från meddelade föreskrifter.

Beskrivning av området

Naturvärden

Lilla Gnupen som är 224,8 ha stort ligger ca. 13 km norr om Vansbro och gränsar i söder till sjön Stora Säxen.

Ett stort sammanhängande naturskogsområde dominerat av tallskog. Ett stort lövinslag finns på Lilla Gnupens östbrant men i övriga området är lövträden spridda som enstaka inslag i skogsbestånden. Partier av gransumpskog och hållmarkstallskog finns spridda i området, hållmarksskogen främst på bergets västsluttning. I östra delen av området finns fina tallnaturskogar med stavakarakter (tusenbrödrabestånd) där medelåldern är hög, omkring 150 år trots att stammarna bara är omkring 15–20 cm i brösthöjdsdiameter.

Hela området har genom åren blivit påverkat av skogsbränder vilket syns på alla de brandstubbar som finns i området. Skogen har stått orörd i närmare 100 år vilket har möjliggjort ett flertal naturliga processer och givit ett naturligt och varierat ekosystem där trädens alla successionsfaser finns representerade. Här finns bland de levande träden allt från yngre tallar till gammeltallar som överlevt historiska bränder. Den döda veden har samma successionsfaser där man omväxlande ser nyligen döda tallar men också gamla silverfuror. Ställvis finns blockrika områden där mossiga stenblock bildar miljöer med varierande mikroklimat vilket är gynnsamt för ett flertal kryptogamarter.

Vid vägen som går norr om Lilla Gnupen ser man stavatallskogar på Lilla Gnupens östra del. I området har flera intressanta arter knutna till tallskogens ekosystem noterats. En tall som i stavaskogen kan tänkas kallas överståndare med lite grövre stam och mer krumma grenar var 215 år gammal.

I stavabeståndet självgallrar skogen ganska tydligt. Främst är det torrträd som visar sig vara den döda veden men vissa torrträd har ramlat omkull och är idag lågor. Torrträden är klena men är senvuxen vilket möjliggör strukturer för kolonisation av vedsvampar av lite mer ovanliga arter.

Närmare sluttningen finns ett äldre bestånd av tallskog utan stavakarakter där tallarna är mer än 200 år. De äldsta träden har troligen passerat 300 år och har begynnande pansarbark och platta kronor med krokiga, hängande grenar.

Uppe i östbranten/sluttningen kommer ett större inslag av löv. Här finns asp, sälk och björk. Ett par sälgar är alldeles draperade med lunglav eller skrovellav.

Mellan denna branta sluttning och den äldre tallskogen ligger ett stråk av gransumpskog, en borrarad gran var 230 år gammal. Detta sumpskogsstråk leder ut i en myr som delas av en svagt välvd torrmarksås med yngre tallskog i den södra delen och äldre tallskog i den norra delen.

Västra sidan av Lilla Gnupen utgörs av ca 150 årig tallnurskog med inslag av yngre skog. Tallskogen utgörs dels av hållmarksimpediment, dels av produktiv skogsmark där död ved finns spridd. Framför allt är det brandstubbar och torrträd men även en del spridda gamla högstubbar och mosslågor i hela området. I hela området ser man överståndartallar som är moderträd till dagens skog i området. Dessa överståndare är omkring 200–300 år gamla varav ett träd har noterats med angrepp av reliktböck. Självgallringsprocessen är i gång och kommer med tiden att generera mer död ved. Ställvis är här mycket blockigt vilket ger en vildmarkskaraktär till området. Stamtät skog som soliga dagar är mycket varm och torr ger utrymmen för spännande insektsfynd som t ex reliktböck. Tallskogens ålder ger också förutsättningar för talltickan att finna många platser att leva på och denna svamp hittas på ett flertal stammar i skogen.

Längst ner vid sjöstranden i sydväst finns en liten svacka med granskog som har sumpskogskaraktär. I denna svacka ligger också en välvd källa vars vatten rinner ut i sjön Säxen. Strax intill denna sumpskog ligger en ås med lite yngre tallskog, omkring 80 år.

I östra delen av naturreservatet finns en tallnurskog av stavakaraktär med relativt många överståndare. Stavatallarna är som i området öster om NB-branten omkring 170 år gamla och överståndarna i samma ålder som där. Här i öster är det dock lite mer blockigt och mindre påverkat av gallring. Självgallringen utgör en större andel av den döda veden i form av torrträd och klena lågor. Dock finns här ett stort antal brandstubbar men även spridda högstubbar och mosslågor av tall. Graninslaget är ytterst minimalt med enstaka spridda senvuxna granar. Skogen har inte påverkats av modernt skogsbruk men plockhuggning eller dimensionsavverkning har påverkat områdets naturvärden negativt då de äldsta överståndarna och äldre torrakor har tagits bort.

Planeringsbakgrund

I samband med ett samarbetsprojekt 2010 mellan Mora, Vansbro och Leksand kommuner uppmärksammades Lilla Gnupen som ett område med höga

naturvärden. Resultaten av inventeringarna samlades i en rapport som kallas Vildmarksriket.

I Vansbro kommuns översiktsplan, som antogs av kommunfullmäktige 3 oktober 2011 och aktualitetsförklarades 2016, finns Lilla Gnupen utmärkt som område med naturvärden. Kommunens bedömning är att områden med naturvärden är av sådant allmänt intresse att de så långt möjligt ska skyddas mot åtgärder som påtagligt kan skada naturmiljön. Området berörs ej av några områdesbestämmelser eller detaljplan.

Lilla Gnupen ingår i Flatens skogliga värdetrakt och ligger inom område utpekade som riksintresse för friluftsliv. Inga övriga riksintressen finns utpekade. Inom Lilla Gnupen finns 12 nyckelbiotoper som omfattar ca. 91 ha.

Ett permanent skydd av Lilla Gnupen medför ett bidrag till uppfyllandet av miljömålen *Levande skogar*, *Ett rikt växt- och djurliv* samt *Myllrande våtmarker*.

Det finns inga kända kulturlämningar inom området.

Den pågående markanvändningen är skogsbruk.

Ärendets handläggning

Lilla Gnupens naturvärden presenterades i Vildmarksrikets rapport som togs fram i ett samarbete mellan Mora, Vansbro och Leksand kommuner.

Länsstyrelsen föreslog Lilla Gnupen, i samråd med markägaren Stora Enso, som ett objekt till ett eventuellt nytt markbytesprojekt (ESAB 2) under mars 2020. Markbytesprojektet blev dock inte tillgängligt för bolagsmark. Berörd fastighet värderades november 2022 och intrångsersattes den 5 december 2022.

Förslag till beslut och skötselplan remitterades under hösten 2024.

Vansbro kommun bedömer att naturreservatet är förenligt med översiktsplanen och ställer sig bakom Länsstyrelsens förslag till Lilla Gnupens naturreservat.

Sveriges geologiska undersökning (SGU) avstod från att yttra sig men hänvisade till en bilaga med generella ställningstaganden. Där framgår att SGU vill se ett generellt undantag från föreskrifterna som tillåter myndigheten att ta prover för sina undersökningar. Vidare avrådde SGU från reservatsbildning i områden med utpekade fyndigheter av riksintresse enligt

3 kap. 7 § MB, väl undersökta områden med tidigare känd malmpotential eller där gällande undersökningstillstånd eller bearbetningskoncessioner finns.

Skogsstyrelsen ser positivt på att områdets naturvärden skyddas långsiktigt och tillstyrker förslaget till bildandet av naturreservatet.

Jägareförbundet Dalarna anser att man behöver få underhållsröja befintliga sikt- och skjutgator samt att det ska vara tillåtet att röja nya sikt- och skjutgator för de fall man behöver justera riktningen på dessa eller i vissa fall flytta pass för att säkerställa en säker och effektiv jakt. Justering av riktning av sikt- och skjutgator alternativ flytta jaktpass tros bli aktuellt om områdets friluftsliv eller omgivande natur förändras. Jägareförbundet Dalarna anser inte att dessa åtgärder skulle innebära större ingrepp i naturen än de mekaniska åtgärderna som kan bli aktuellt i områdets skötsel.

Motivering

Ett mark- eller vattenområde får av Länsstyrelsen eller kommunen förklaras som naturreservat i syfte att bevara biologisk mångfald, vårda och bevara värdefulla naturmiljöer eller tillgodose behov av områden för friluftslivet. Ett område som behövs för att skydda, återställa, eller nyskapa värdefulla naturmiljöer eller livsmiljöer för skyddsvärda arter får också förklaras som naturreservat, se 7 kap. 4 § miljöbalken.

Länsstyrelsens bedömning

Det föreslagna området har mycket höga naturvärden. Lilla Gnupen utgör ett stort område av brandpräglad tallnaturskog med ställvis mycket död ved i olika dimensioner och nedbrytningsstadier. Tallskogen har inslag av gran och löv och är variationsrik både vad gäller trädens trädslagsblandning, åldersfördelning och dimensioner. Områdets naturvärden är sådana att de kräver ett omfattande och långsiktigt skydd för att bevaras och utvecklas. Detta skyddsbehov tillgodoses bäst genom bildande av naturreservat. Beslutet följer de riktlinjer som gäller för Länsstyrelsens prioritering av områdesskydd.

För att skydda och sköta områdets natur- och friluftsvärden fattar Länsstyrelsen beslut om föreskrifter och fastställer en skötselplan. Föreskrifterna behövs för att naturreservatet ska uppnå sitt syfte att bevara områdets naturvärden för framtiden. För de gällande föreskrifterna finns ett antal undantag som främst syftar till att tillgodose jaktintresset eller allmänna intressen som räddningsinsatser och friluftsliv. Länsstyrelsen bedömer att dessa undantag inte kommer påverka områdets naturvärden i en sådan omfattning att syftet med naturreservatet åsidosätts.

Då många av naturvärdena inom reservatet är knutna till de återkommande bränder som påverkat området historiskt är det angeläget att föreskrifterna möjliggör för att naturvårdsbränningar kan utföras. Om naturvårdsbränning inte är möjlig inom naturreservatet föreslås mekaniska åtgärder med syfte att gynna tall- och lövträd. Åtgärderna ska skapa förutsättningar för förnygring och kontinuitet av trädslagen, få skadade och långsamt döende träd, skapa död ved och luckighet samt solexponerade träd och lågor. Målsättningen är att skapa och/eller bibehålla en naturskogsartad struktur med en heterogenitet som präglar skogen samt bevara arter knutna till denna.

Länsstyrelsen bedömer att inskränkningarna i enskilds rätt att använda mark eller vatten inte går längre än vad som krävs för att syftet med skyddet ska tillgodoses.

Uppsättning av saltsten och utfodring av småfågel tillåts, då dessa åtgärder är begränsade och inte bedöms påverka områdets naturvärden eller upplevelsevärden negativt.

Åtling i samband med björnjakt tillåts, då formerna för åtlingen regleras genom annan lagstiftning på ett sätt som inte äventyrar syftet med reservatet.

Länsstyrelsen bedömer, med stöd av Naturvårdsverket, att ett generellt undantag i föreskrifterna för SGU:s undersökningar inte är möjligt eftersom det kan strida mot syftet med ett reservat. Tillstånd/dispens måste således sökas i varje enskilt fall. Lilla Gnupen ligger inte inom något område med känd malmpotential, undersökningstillstånd eller bearbetningskoncessioner.

Länsstyrelsen tillmötesgår Jägarförbundet Dalarna gällande ett undantag för att underhållsröja befintliga sikt- och skjutgator men gällande röjning av nya sikt- och skjutgator kommer tillstånd från Länsstyrelsen att krävas. Länsstyrelsen anser att detta är nödvändigt för att säkerställa att åtgärden inte motverkar syftet med naturreservatet.

Beslutet är förenligt med hushållningsbestämmelserna för mark och vattenområden enligt 3 kap. miljöbalken samt den kommunala översiktsplanen.

Länsstyrelsen bedömer att de inskränkningar som sker i allmänhetens rätt att färdas och vistas i området är av sådan ringa omfattning att någon konsekvensutredning enligt förordningen (2007:1244) om konsekvensutredning vid regelgivning inte behövs.

Genom bildandet av naturreservatet gör Länsstyrelsen bedömningen att ett antal ekosystemtjänster påverkas. Skyddandet av Lilla Gnupen från skogsbruk och andra åtgärder säkerställer bevarandet av den biologiska mångfalden i området, vilket är en grundförutsättning för ekosystemens långsiktiga kapacitet att leverera ekosystemtjänster. Utöver detta ökas exempelvis möjligheterna för området att utgöra ett mål för friluftsliv och turism; att påverka det lokala mikroklimatet gynnsamt; samt att reglera vattenflöden och rena vatten. Naturreservatets bildande har också negativa följder för några ekosystemtjänster, t.ex. möjligheten för området att leverera virke och andra råmaterial.

Av ovan redovisade skäl anser Länsstyrelsen att Lilla Gnupen ska avsättas som naturreservat.

Upplysningar

Vissa verksamheter och åtgärder omfattas av dispens eller tillståndskrav med stöd av föreskrifter som fattas i detta beslut enligt 7 kap. 5, 6, och 30 §§ miljöbalken. Länsstyrelsen vill påminna om att vissa verksamheter och åtgärder m.m. utöver aktuella föreskrifter även kan omfattas av andra bestämmelser i miljöbalken eller i annan lagstiftning.

Bestämmelserna i skogsvårdslagen och Skogsstyrelsens föreskrifter om bekämpning av skadeinsekter och tillvaratagande av skadad skog gäller ej inom naturreservatet. Det innebär t.ex. att eventuella vindfällan och stormskadad skog ska lämnas orörda. Uppkommer insektsskador på skog i anslutning till naturreservatet som en följd av att åtgärder för insektsbekämpning inte vidtagits inom naturreservatet ska frågan om ersättning bedömas enligt skadeståndsrättsliga regler.

Vid exempelvis spontant uppkommen skogsbrand har markägaren ansvar för bevakning i den utsträckning som har beslutats av räddningsledaren efter avslutad räddningsinsats. Se 3 kap. 9 § lagen om skydd mot olyckor (2003:778).

Sjön Stora Säxen samt vattendragen i naturreservatet omfattas av strandskyddet. Inom 100 meter från vattendragets kant är det förbjudet att uppföra nya byggnader eller ändra de som redan finns, gräva eller på annat sätt förbereda för sådana byggnationer, uppföra andra anläggningar eller anordningar som strider mot strandskyddets syfte samt utföra andra åtgärder som kan skada växt- och djurlivet. För att få tillåtelse att utföra en förbjuden åtgärd kan det förutom dispens från reservatsföreskrifterna även krävas dispens från strandskyddsbestämmelserna enligt 7 kap. 13–15 §§ miljöbalken.

All verksamhet som kan komma att "väsentligt ändra naturmiljön", och inte är anmälnings- eller tillståndspliktig enligt andra bestämmelser i miljöbalken, är samrådspliktig enligt 12 kap. 6 § miljöbalken.

Kungörelse

Föreskrifterna enligt 7 kap. 30 § miljöbalken ska kungöras i länets författningssamling. Beslutet delges sakägarna enligt sändlista med delgivningskvitto.

Överklagan

Beslutet kan överklagas till regeringen, Klimat- och näringslivsdepartementet, se bilaga 5.

De som medverkat i beslutet

Detta beslut har fattats av landshövding Helena Höij. I den slutliga handläggningen deltog även jurist Sarah Bauer, planarkitekt Linn Persson, miljöhandläggare Andreas Skarmyr, enhetschef Jemt Anna Eriksson och naturvårdshandläggare Chanette Viklander, den sistnämnda föredragande.

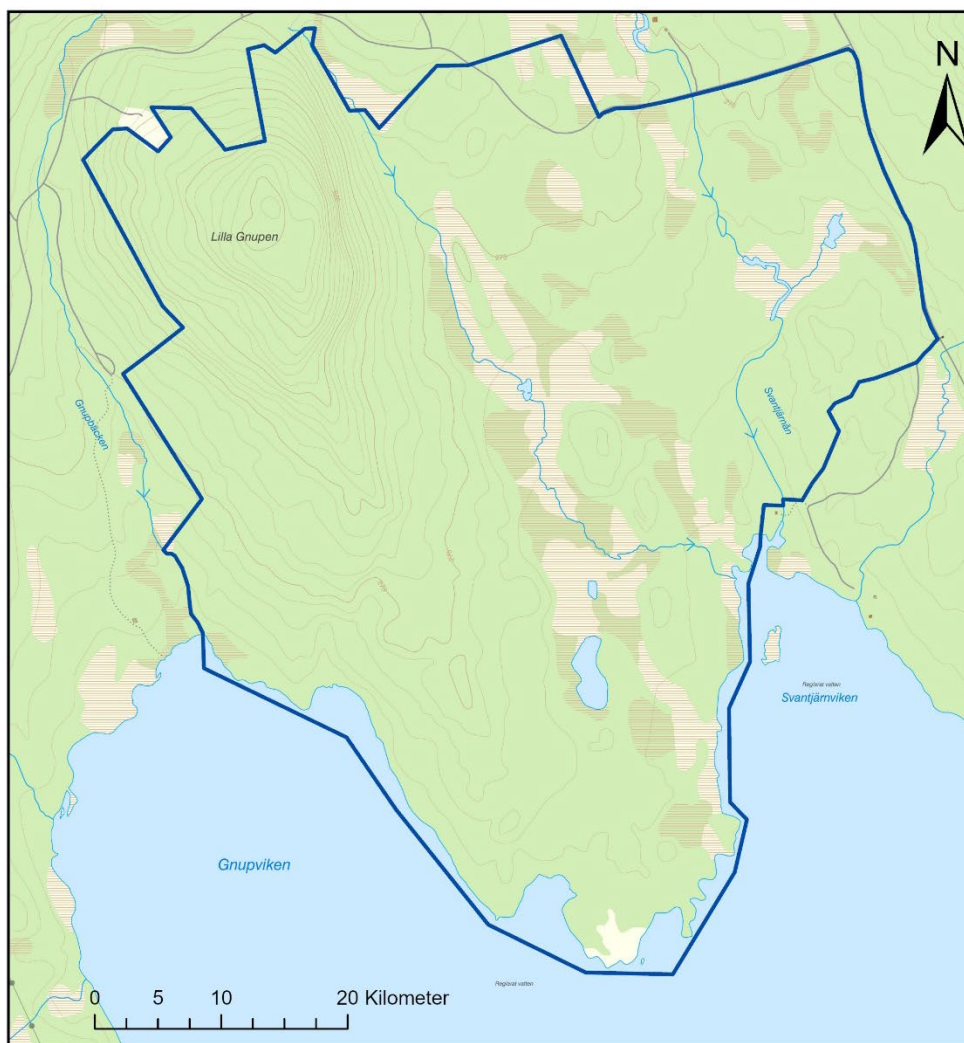
Denna handling har godkänts digitalt och saknar därför namnunderskrifter.

Bilagor

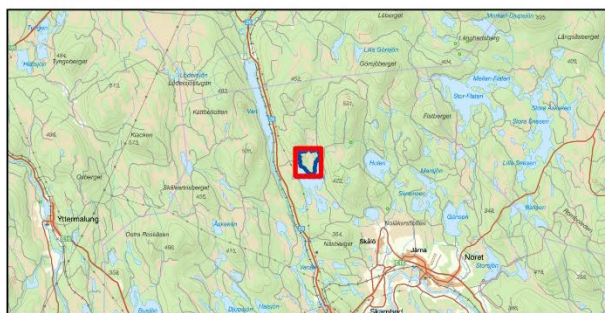
Bilaga 1	Beslutskarta
Bilaga 2	Föreskriftskarta
Bilaga 3	Skötselplan
Bilaga 4	Information om vägunderhåll
Bilaga 5	Överklagningsinformation

Beslutskarta för Lilla Gnupens naturreservat

Översiktskarta

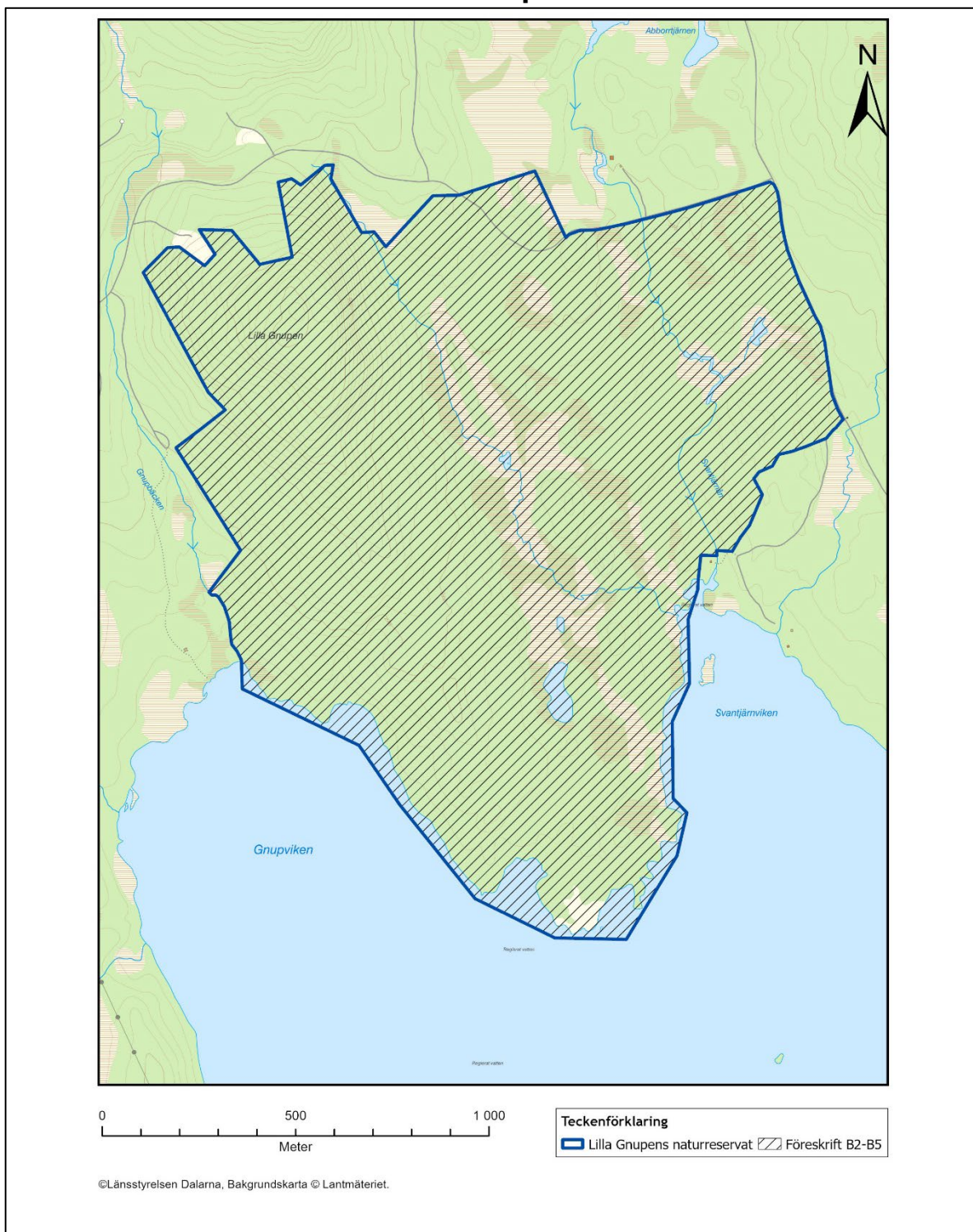

Teckenförklaring

 Lilla Gnupens naturreservat

Föreskriftskarta för Lilla Gnupens naturreservat

Skötselplan för Lilla Gnupens naturreservat

Denna skötselplan har upprättats av Länsstyrelsen enligt 3 § förordningen (1998:1252) om områdesskydd enligt miljöbalken m.m.

Foto: Chanette Viklander

Innehållsförteckning

Skötselplan för Lilla Gnupens naturreservat	1
Beskrivningsdel	3
Markslag i hektar*	3
Beskrivning av området.....	3
Geovetenskap.....	3
Biologi	4
Kulturhistoria	7
Jakt, fiske och övrigt friluftsliv	7
Infrastruktur	7
Källförteckning	7
Plandel.....	8
Syfte med naturreservatet.....	8
Prioritering mellan bevarandevärden	8
Skötselområden med bevarandemål och åtgärder	8
Skötselområde 1: Brandpräglad barrskog.....	8
Skötselområde 2: Våtmarker och fuktig granskog med i huvudsak fri utveckling	10
Skötselområde 3: Friluftsliv och anläggningar	10
Jakt och fiske.....	11
Dokumentation och uppföljning	11
Sammanfattning och prioritering av planerade skötselåtgärder	12
Bilagor	12

Beskrivningsdel

Administrativa data	
Namn	Lilla Gnupen
Kommun	Vansbro
NVR id	2064121
Natura 2000-beteckning	Ingår ej i nätverket
Rättigheter	Gnupvägen och Vålbergsvägen förvaltas av Järna Östra samfällighetsförening
Bebyggelser och anläggningar	Inga byggnader eller anläggningar
Förvaltare	Länsstyrelsen i Dalarnas län

Markslag i hektar*

Markslag	Areal (ha)
Tallskog	113,7
Granskog	13,6
Barrblandskog	50,7
Barrsumpskog	18,7
Lövblandad barrskog	0,4
Triviallövskog	0,4
Lövsumpskog	0,1
Våtmark	14,9
Övrig öppen mark	1,9
Vatten	10,1
Totalt	224,8

* Uppdelning enl. Nationella marktäckedata, Naturvårdsverket.

Beskrivning av området

Geovetenskap

Berggrunden i Lilla Gnupen är granit, en sur intrusiv bergart som är mellan 1740–910 miljoner år gammal. Den huvudsakliga jordarten är morän. Berget Lilla Gnupen, som naturreservatet fått sitt namn ifrån, utgörs av främst berg i dagen. Våtmarkerna utgörs av torv. Östra delen av reservatet utgörs av moränbacklandskap, kullig morän.

Den naturgeografiska regionen är vågig bergkullterräng.

Biologi

Vegetation och flora

Fältskiktet består av mossor, lavar och ris. Lavar dominerar helt i hållmarkstallskogen. Marken är blockrik i östra delen av området och västra delen är kuperad, med berget Lilla Gnupens branta sluttningar.

Skogstillstånd

Områdets naturvärden ligger i en stor tallnurskog, uppkommen efter skogsbrand. Spår av brand finns i form av brandstubbar och stavatallskogen i området. Inga större skogsbruksåtgärder har genomförts det senaste hundra åren, utan skogen har utvecklats fritt. Det är rikligt med löv i den östra sluttning av Lilla Gnupen, inslag av löv finns i resten av området. I vissa delar av området är marken mer fuktig och här dominerar granen.

Fauna

Det har noterats spår av reliktwock vid inventering av skogsområdet men faunan är inte närmare inventerad.

Limniska värden

Enligt uppgifter som lämnats till Länsstyrelsen från fiskevårdsområdesföreningen finns det öring, gädda, elritsa och abborre i Svantjärnan som rinner genom området. Enligt samma källa finns öring, siklöja, sik, mört, lake (VU), gädda, elritsa, benlöja och abborre i Stora Säxen.

Värdefulla arter

Vid inventering och fältbesök i området har flera värdefulla arter noterats. I listan nedan presenteras de arter som är upptagna på rödlistan, signalarter enligt Skogsstyrelsen (S) eller är fridlysta (§). Kategorierna i rödlistan är akut hotad (CR), starkt hotad (EN), sårbar (VU), nära hotad (NT), ej bedömd (NE) och kunskapsbrist (DD).

Mossor

Latinskt namn	Namn	Kategori	S	§
Crossocalyx hellerianus	vedtrappmossa	NT		
Sphagnum quinqefarium	kantvitmossa			Ja

2024-12-16

511-19233-2021

Lavar

Latinskt namn	Namn	Kategori	S	§
Alectoria sarmentosa	garnlav	NT	Ja	
Calicium denigratum	blansksvart spiklav	NT		
Chaenothecopsis fennica	blågrå svartspik	NT		
Cladonia parasitica	dvärgbägarlav	NT		
Anthoporia albobrunnea	fläckporing	VU		
Pseudographis pinicola	gammelgranskål	NT		
Carbonicola anthracophila	kolflarnlav	NT		
Microcalicium ahlneri	kortskaftad ärgspik	NT		
Lobaria pulmonaria	lunglav	NT		
Carbonicola myrmecina	mörk kolflarnlav	NT		
Lobaria scrobiculata	skrovellav	NT		
Ramboldia elabens	vedflarnlav	NT		
Hertelidea botryosa	vedskivlav	NT		
Bryoria nadvornikiana	violettgå tagellav	NT		
Chaenotheca subroscida	vitgrynig nållav	NT		

Växter

Latinskt namn	Namn	Kategori	S	§
Goodyera repens	knärot	VU	Ja	Ja
Dactylorhiza maculata subsp. maculata	jungfru marie nycklar	LC		Ja
Lycopodium clavatum	mattlummer			Ja
Lycopodium annotinum	revlummer			Ja
Neottia cordata	spindelblomster			Ja
Lycopodium annotinum subsp. annotinum	vanlig revlummer			Ja
Huperzia europaea	äkta lopplummer	NE		Ja

2024-12-16

511-19233-2021

Svampar

Latinskt namn	Namn	Kategori	S	§
Sarcodon squamosus	motaggsvamp	NT		
Odonticum romellii	nordtagging	NT		
Rhodofomes roseus	rosenticka	NT		
Phlebia centrifuga	rynkskinn	VU		
Phellodon niger	svart taggsvamp	NT		
Porodaedalea pini	tallticka	NT		
Phellinidium ferrugineofusum	ullticka	NT		
Anomoporia kamtschatica	vaddporing	NT		
Flavidoporia pulvinascens	veckticka	NT		
Chaetodermella luna	vitplätt	NT		
Sidera lenis	gräddporing	VU		
Leptoporus mollis/erubescens	köttticka	NT		
Hapalopilus salmonicolor s. lat.	laxticka	NT		

Fåglar

Latinskt namn	Namn	Kategori	S	§
Aegolius funereus	pärluggla			Ja
Strix uralensis	slaguggla	NT		Ja

Insekter

Latinskt namn	Namn	Kategori	S	§
Nothorhina muricata	reliktbock	NT		

Fiskar

Latinskt namn	Namn	Kategori	S	§
Lota lota	lake	VU		

Kulturhistoria

Det finns inga kända kulturlämningar inom naturreservatet.

Jakt, fiske och övrigt friluftsliv

Jakt, fiske och rörligt friluftsliv är de former av markanvändning som förekommer i området. Vilka arter som får jagas regleras inte i föreskrifterna, endast detaljer i hur jakten får utövas finns i föreskrifterna (t.ex. passens utformning). Fisket förvaltas av Järna fiskevårdsområdesförening. Det finns inga vandringsleder eller andra anläggningar för friluftsliv i området.

Infrastruktur

Besökare till naturreservatet kommer enklast via väg 26 och kör sedan österut, i höjd med samhället Van, längs Gnupvägen mot Lilla Gnupen. Gnupvägen, samt Vålbergsvägen som angränsar till naturreservatets östra sida, förvaltas av Järna Östra samfällighetsförening.

Källförteckning

Kirppu & Oldhammer. 2010. Vildmarksriket – Skyddsvärda skogar i gränstrakterna av Mora, Vansbro, Leksand.

Sveriges Geologiska undersökning. 2024-10-09. Nationella berggrundskartan, visningstjänst.

Sveriges Geologiska undersökning. 2024-10-09. Nationella jordartskartan, visningstjänst.

SLU Artdatabanken (2020). Rödlistade arter i Sverige 2020. SLU, Uppsala.

Plandel

Syfte med naturreservatet

Syftet med naturreservatet är att bevara biologisk mångfald och värdefulla naturmiljöer. Områdets naturskogar, som delvis är brandpräglade, och andra ingående naturmiljöer samt områdets orörda karaktär med dess ekosystem och biologiska mångfald ska bevaras. Syftet är också att inom ramen för bevarandet av biologisk mångfald och bevarandet av naturmiljöer tillgodose behovet av områden för friluftslivet.

Syftet ska tillgodoses genom att:

- de delar av skogsmarken som är präglade av brand brinner i lämpliga intervall,
- mekaniska åtgärder genomförs för att skapa och/eller bevara viktiga substrat och/eller bevara arter i de fall naturvårdsbränning inte kan genomföras av tekniska skäl eller inom rimlig tid,
- fuktig granskog och myr med dess flora och fauna utvecklas i huvudsak fritt,
- enklare åtgärder vidtas för att underlätta allmänhetens friluftsliv.

Prioritering mellan bevarandevärden

Naturreservatet är främst avsatt för att säkerställa och utveckla de biologiska värdena, varför nya stigar och andra anordningar för friluftslivet endast får lokaliseras på ett sätt så att biologiska värden ej äventyras.

Skötselområden med bevarandemål och åtgärder

Bevarandemålen har utformats i enlighet med de nationella riktlinjer som gäller för formulering av bevarandemål för skyddad natur. Reservatet är indelat i tre skötselområden (se bilaga 1):

1. Brandpräglad tallskog
2. Våtmarker och fuktig granskog med i huvudsak fri utveckling
3. Friluftsliv och anläggningar

Skötselområde 1: Brandpräglad barrskog

Beskrivning

Lilla Gnupen består av en äldre brandpräglad tallskog med inslag av barrblandskog och lövträd, samt våtmarker av olika slag. Skogen har formats

av upprepade skogsbränder och spåren efter dessa finns i skogsmarken. Ett stort lövinslag finns på Lilla Gnipens östbrant men i övriga området är lövträden spridda som enstaka inslag i skogsbestånden. I östra delen av området finns tallnaturskogar av stavakarakter.

Bevarandemål

Områdets struktur och sammansättning är tydligt påverkat av brand och branden har en roll i områdets utveckling. I tallskogen förekommer strukturer som uppkommer vid brand såsom brandskadade träd, långsamväxande träd, långlivad död ved i olika former och en öppen beståndsstruktur med solinstrålning. Områdets gammeltallar gynnas vid brand och får möjlighet att fortleva och bli mycket gamla. I perioder efter brand är området öppet och präglad av betydande mängder död ved och typiska arter som etablerar sig efter branden. I senare stadier är området mer slutet.

Skötselåtgärder

Restaureringar, nyskapande

Naturvårdsbränning med en bränningsinriktning som strävar efter att åstadkomma en föryngring av tallbeståndet, skapa brandljud i klenare tallar samt i stort sett låta de gamla tallarna överleva branden.

Löpande skötsel

Återkommande bränning med intervall som är naturliga för trakten.

Om naturvårdsbränning inte kan genomföras inom rimlig tid eller riskerar att skada andra uppkomna naturvärden kan mekaniska åtgärder istället utföras. Åtgärdernas syfte är att erhålla eller bevara strukturer som brand annars skapar, exempelvis gynna förekomst av löv- och tallträd, skadade och långsamt döende träd, död ved, luckighet och solbelysta gamla träd. Detta kan ske t.ex. genom att granar dödas stående eller fälls och att tallar skadas genom barkfläkning eller ringbarkning, alternativt fälls. Sådana åtgärder görs så att ett en naturskogsartad struktur utvecklas och bibehålls.

Gränsen för naturvårdsbränning kan komma att justeras om det krävs för att nå naturvårdsbrännings syfte och/eller för att kunna genomföra en ekonomisk, teknisk och/eller säker naturvårdsbränning.

I och med att skötselområdet är mosaikartat finns en variation av miljöer inkluderade. Områden där granen helt dominerar, områden med äldre granar

och naturligt brandrefugiala miljöer undantas om möjligt från bränning och brandefterliknande åtgärder.

Skötselområde 2: Våtmarker och fuktig granskog med i huvudsak fri utveckling

Beskrivning

Inom Lilla Gnupen finns partier av fuktig granskog och våtmarker. En gran i gransumpskogen i reservatets norra del borrades vid inventering av Vildmarksriket 2010 och bestämdes till 230 år gammal. Inom dessa fuktiga partier har källor noterats. I anslutning till fuktiga områden finns flera bestånd av yngre tallskog.

Bevarandemål

Området präglas av olikåldrig skog vilken domineras av gamla granar. Naturliga processer som åldrande och avdöende leder till att död ved finns i olika grovlekar och nedbrytningsgrader och att skogen är olikåldrig. Omvälvande störningar i form av t.ex. stormfällning och/eller insektsangrepp kan leda till att hela eller delar av skogen under perioder har en annan karaktär, men detta är en del av skogens utveckling.

Skötselåtgärder

Området lämnas till i huvudsak fri utveckling men kan komma att ingå i framtida bränningar för att ex. skapa lämpliga gränser vid bränningen av tallskog. Åtgärder vidtas för att naturvärden, som kan missgynnas av bränningen, inte skadas.

Skötselområde 3: Friluftsliv och anläggningar

Beskrivning

Bevarandemål

Information om reservatet och vilka föreskrifter som gäller där finns på informationstavlor i anslutning till området och via Länsstyrelsens hemsida.

Skötselåtgärder

Initialåtgärder

Uppsättande av informationstavla på plats utpekad på skötselkarta, bilaga 1.
Skapande av webbsida.

Löpande skötsel

Underhåll av informationstavlan och webbsidan så att de är aktuella.

Jakt och fiske

Fisket inskränks inte i naturreservatet. Vilka arter som får jagas regleras inte i föreskrifterna, endast detaljer i hur jakten får utövas (t.ex. passens utformning).

Dokumentation och uppföljning

Förvaltaren ansvarar för att väl dokumentera alla nyskapande åtgärder och restaureringar. Förvaltaren ska även dokumentera underhållsåtgärder samt tillsyn av friluftsanläggningar.

Uppföljning av de bevarandemål som angetts i skötselplan bör göras som underlag för utvärdering av om syftet med reservatet uppnås. Uppföljning genomförs av Länsstyrelsen och bör ge vägledning om huruvida ytterligare bevarandeåtgärder krävs för att upprätthålla gynnsamt bevarandetillstånd.

Uppföljning av alla restaureringsåtgärder ska göras på initiativ av förvaltaren, i samverkan med enheten för naturskydd vid Länsstyrelsen. Förvaltaren ansvarar även för att följa upp övriga genomförda skötselåtgärder.

Skötselplanen gäller tills vidare och revideras då uppföljningen eller andra fältundersökningar indikerar att behov finns, eller om skötselplanen i övrigt är inaktuell.

Sammanfattning och prioritering av planerade skötselåtgärder

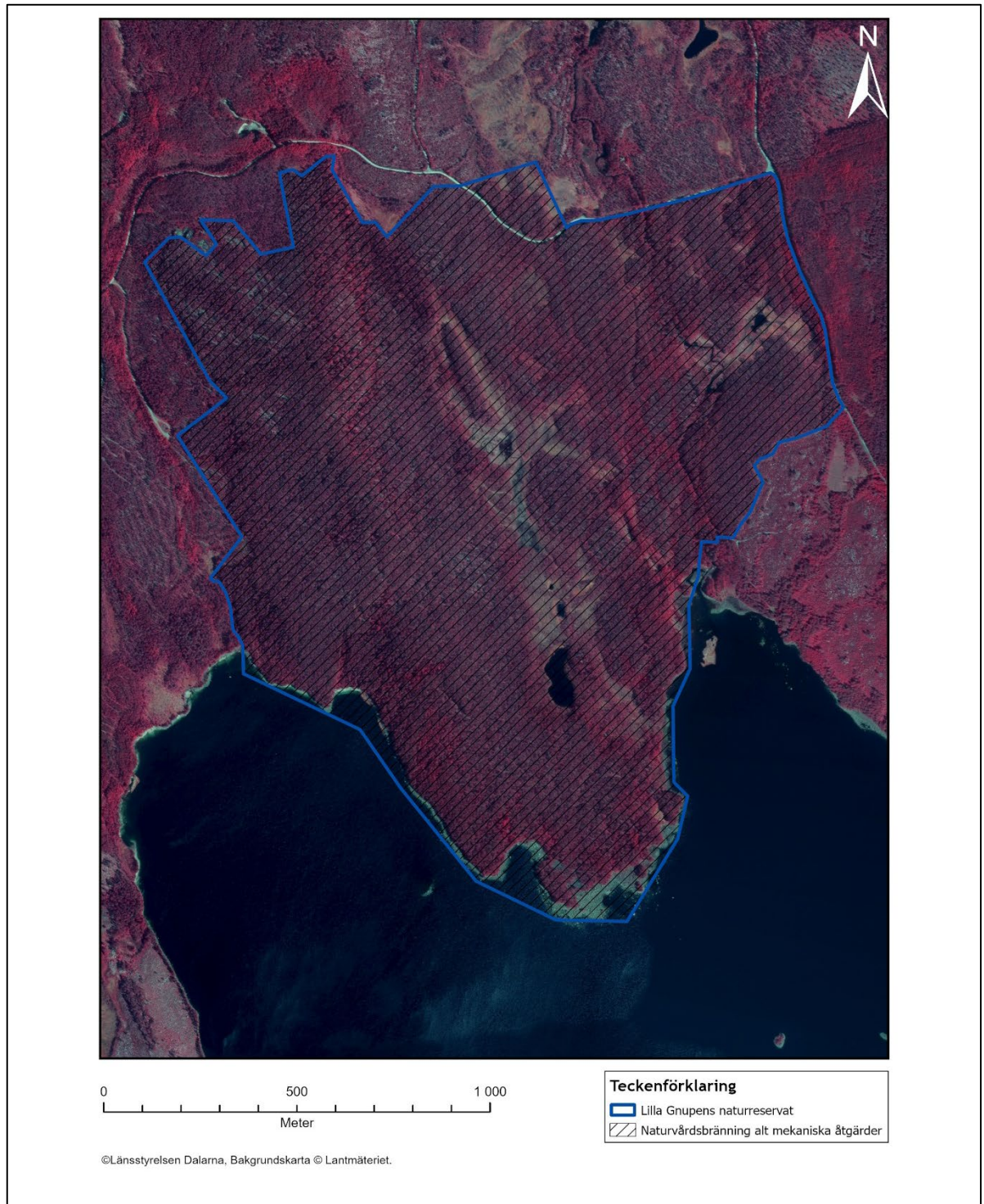
Prio	Åtgärd	Var	Frekvens
1	Uppmärkning av reservatsgräns	Se karta	Engångsåtgärd, underhåll vid behov
1	Uppsättning och underhåll av informationsskyltar	Se karta	Engångsåtgärd, underhåll vid behov
2	Information på webbplats		Engångsåtgärd, underhåll vid behov
2	Naturvårdsbränning	Se föreskriftskarta	Återkommande

Bilagor

Bilaga 1 Skötselkarta

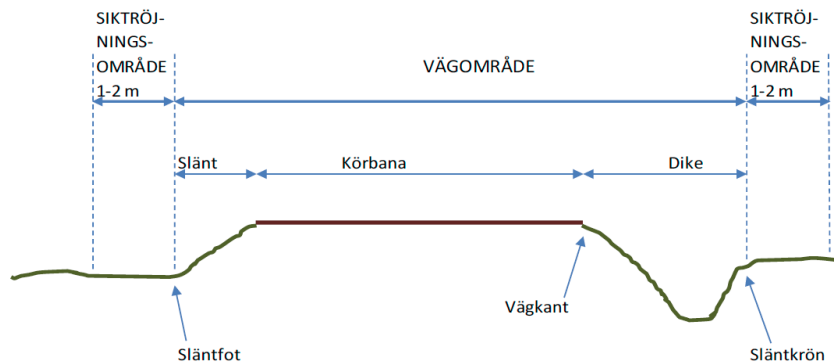
Skötselskarta för Lilla Gnupens naturreservat

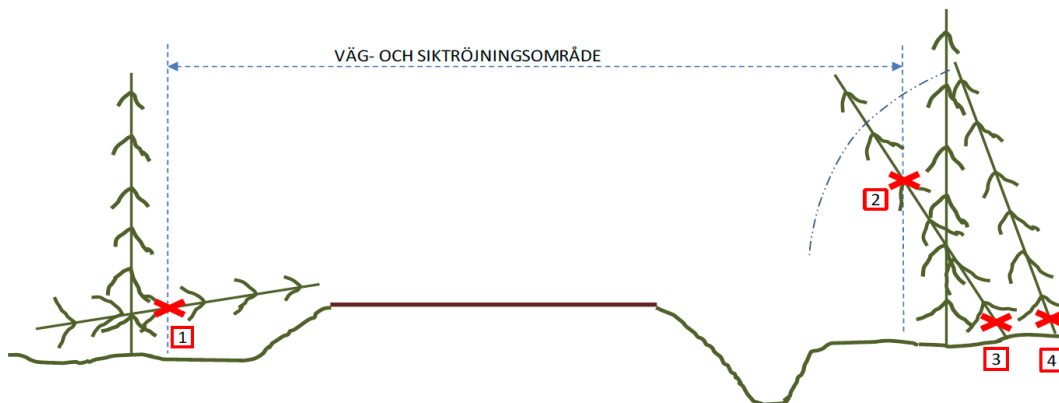
Generellt undantag för väghållning m.m.

Utan hinder av naturreservatsföreskrifter äger väghållaren rätt att inom vägområdet vidta alla för vägens bestånd och brukande nödvändiga åtgärder så som t.ex. dikning, hyvling, grusning, dammbindning, trädfällning, sly- och buskröjning, trumbyten, snöröjning och halkbekämpning.

Utan hinder av naturreservatsföreskrifter äger väghållaren vidare rätt att fälla träd och röja sly och buskar inom siktröjningsområdet, intill en bredd av en meter där vägen är i huvudsak rak och intill en bredd om två meter i innerkurvor. Definitioner av vägområde, siktröjningsområde och väganläggningens olika delar framgår av nedanstående principskiss.

Utan hinder av naturreservatsföreskrifter äger väghållaren rätt att fälla och/eller kapa farliga kantträd m.m., i enlighet med nedanstående principskiss.

Nedfallna träd som inkräktar i vägområde och/eller siktröjningsområde får kapas i gränsen för siktröjningsområdet (1).

Lutande träd som inkräktar i vägområde och/eller siktröjningsområde får kapas vid gräns för siktröjningsområdet (2) alternativt vid rot (3).

Lutande träd utanför siktröjningsområdet som riskerar att inkräkta i eller falla in i siktröjningsområdet och/eller vägområdet får kapas vid rot (4).

För samtliga fall gäller att fällda och/eller kapade träd, delar av träd m.m. ska kvarlämnas i terrängen, dock alltid utanför gräns till det s.k. siktröjningsområdet. Vid utförande av dessa åtgärder, liksom vid åtgärder för vägens bestånd och brukande i övrigt, ska väghållaren söka minimera åverkan i terrängen, dvs. i möjligaste mån minimera skada på de naturvärden m.m. som naturreservatet syftar till att skydda.

Inför större arbeten, t.ex. efter omfattande stormfällning eller inför byte av vägtrumma/vägbro i vattendrag, bör Länsstyrelsen underrättas i förväg om de planerade arbetena.